

Iets over den naam van Ronse

door F. DE TOLLENAERE.

Na de meesterlijke bladzijden die wijlen professor dr. J. MANSION aan de etymologische verklaring van dezen plaatsnaam heeft gewijd, kan het haast overbodig lijken om aan de uiteenzetting van den grootmeester op het gebied van het Oudnederlandsch nog iets toe te voegen. Een toevoeging brengen de volgende bladzijden dan ook niet. Ze willen alleen stelling nemen tegen een opvatting over de afleiding van *Ronse* die niet de opvatting van MANSION was, doch die de schrijver van de *Oud-Gentsche Naamkunde* na zijn afdoende behandeling volledigheidshalve nog heeft gememoreerd met de volgende woorden : „Eene andere uitlegging zou den naam van Ronse afleiden van het water de *Ronne* die haar loop door de stad neemt. Dan zou het woord samenhangen met de zeer oude stroombenamingen die ons door *Rhodanus*, den Rhône, en een aantal andere wateren, *Rhotanus*, een water in Corsica (HOLDER, s. v. *Rodanos* en *Rotanos*) bekend zijn. *Ronne* zou dus in elk geval voor-Germaansch, misschien Keltisch zijn” (*O.-G. N.*, 122 ; a° 1924).

Tegenover deze laatste opvatting stond professor A. CARNOY tot voor korten tijd afwijzend. Immers in de *Versl. Vl. Acad.*, 1924 schreef hij een artikel over de oudste riviernamen van het Vlaamsche land en daarin leest men : „Het Westelijke gedeelte van ons land bevat

een heele reeks van stroomen die uit een element *ronne* afgeleid zijn, zooals : *la Rhonelle* nevens Bavay (Noord Dept.), *la Ronne* of *Rosne* te Frasnés-lez-Buissenal, enz. *roniau* werd onlangs nog in de Waalsche dialecten van het land van Bergen gebruikt voor eene beek. Men heeft meermaals voorgesteld die namen met die van de Rhone in Frankrijk te verbinden. Dit gaat nochtans niet op. Rhone was vroeger *Rho* = *danus* terwijl onze *ronnen* geen spoor van een *d* bewaard hebben en eenvoudigweg afleidingen zijn van mnl. *rinne*, *renne* (1), *ronne*, *runne* 'waterloop, kanaal' (a. w., blz. 309). Nog in 1927, namelijk in zijn *Origine des noms de lieux des environs de Bruxelles* (blz. 77), herhaalde CARNOY dit betoog.

In den laatsten tijd echter is CARNOY aan een andere interpretatie gaan denken. In het pas verschenen tweede deel (a° 1940) van zijn *Dict. étym. comm. Belg.* neigt hij er toe (op blz. 497) om in den naam van het riviértje de Ronne liever een voor-Germaansch relicf dan een Middelnederlandschen vorm te zien (2); dit wellicht in navolging van MANSION, die in zijn *Bestandd. Vl. Plaatsn.*, blz. 137 schrijft : „R o n n e, waterloop te Ronse.... — Misschien kelt. *Rod(a)no* —; ook is afleiding van den wortel van *rennen* mogelijk.” De *d* die CARNOY moet toelaten de Ronne met de Roanne < *Rodena* te verbinden zou hij wellicht kunnen vinden in een vorm *Hrodnace*, die als Gallo-Romaansche benaming van de stad Ronse in het jaar 834 voorkomt. Voor de vormen *Rotnace* (IXe eeuw : *O.-G. N.*, 120), *Hrodnace* (a° 834 : a. w., 121) en *Ronnace*

(1) *Rinne*, *renne* zijn de eenige mnl. vormen die men bij VERDAM vindt; wél komt het werkwoord *ronnen*, *runnen* voor en heeft het Mnd. *renne*, *ronne*, *runne*.

(2) Is het aldaar genoemde *Roanne* (dép. La Gleize) niet te vergelijken met den Franschen plaatsnaam *Roanne* (Loire)? („Von demselben Stamme wie der Flussname *Rhodanus*... mit anderem Suffix... gebildet”, GRÖHLER, *Franz. Ortsn.*, 1, 49).

(XIe eeuw : *a. w.*, 121) schijnt CARNOY echter minder te voelen. In den *Dict. étym.* gaat zijn voorkeur naar *Rodenacum* (a^o 831 : *O.-G. N.*, 121), een vroegtijdige, blijkbaar verkeerde latinisatie (zie *O.-G. N.*, 218), tegenover *Rotnace* en *Hrodnace* die de uitspraak van de IXe eeuw weergeven. Het is trouwens dezelfde „geleerde” Latijnsche vorm die van 1089 af als *Rothnacum* (zie O. DELGHUST, *Etude sur la toponymie renaisienne*, 7) officieel zal blijven tot op onze dagen (1).

Doch of men deze *d* nu haalt uit *Hrodnace* of uit *Rodenacum*, de verklaring *Ronne* < kelt. *Rodena (*Dict. étym.*, 497) komt toch tenslotte neer op het a priori aanvaarden van een verband dat tusschen den naam van het riviertje en dien van de stad Ronse zou moeten bestaan (2). Of dit verband er inderdaad is lijkt ons allerminst bewezen ; integendeel, een afleiding van den naam van de stad uit dien van het beekje stuit m. i. op zeer ernstige bezwaren.

Een van die bezwaren is van chronologischen aard. Terwijl namelijk de naam van Ronse in zijn Latijnschen vorm in het begin van de IXe eeuw verschillende malen voorkomt (zie *O.-G. N.*, 120 volg.), treedt de naam van het riviertje slechts veel later te voorschijn. De oudste plaats vond ik bij DE FLOU, XIII, 720 die te Avelgem in 1281 een landgoed aanwijst genaamd *Ronnemont*. Verder doet ons het hs. *f* van den Reinaert, I (XIVe eeuw) een oude vindplaats aan de hand („tusschen die Elue entie Ronne”, *v.* 2405). Pas in het begin der XVIIe eeuw duikt ook de schrijfwijze *Rosne* op, doch overigens is de oude en de gewone vorm *Ronne* (zie TEIRLINCK, *De Toponymie*

(1) De manier waarop CARNOY (*Dict. étym.*, 498) de meening van MANSION in de *O.-G.-N.*, 121 vertolkt (Mansion... tire ce nom d'un hypothétique : *Rutenacum) is misleidend.

(2) „Son voisinage avec *Renais* qui vient de *Rodenacum..., permet de se demander si *Ronne* ne vient pas du nom celtique de rivière *Rodena qu'on retrouve dans *Roanne*” (*Dict. étym.*, 497).

van den *Reinaert*, i. v. Ronne). Van een *d* is in al die vormen geen spoor te bekennen; daarom zal het wel het veiligst zijn de Ronne niet uit het voor-Germaansch doch uit het Middelnederlandsch te verklaren. Een ander bezwaar is van geografischen aard, namelijk dat de Ronne niet „haar loop door de stad neemt”, doch slechts dicht bij den uitersten zuidwesthoek van het grondgebied van Ronse voorbijvloeit; van op dit punt begint het riviertje de grensscheiding tusschen Oost-Vlaanderen en Henegouwen te vormen. Van den kom van de stad echter is zij vier kilometer verwijderd. Als Ronsenaar kan ik trouwens getuigen dat de Ronne voor de meeste van mijn stadsgenooten onbekend is, dit in tegenstelling met de Meulebeek, die het gansche stadsgebied diagonaal doorkruist.

Men zou verder kunnen aanvoeren dat *Renaix*, in de XIIIe eeuw *Rosnays*, de Fransche benaming van Ronse, een plaatsnaam is die ook verschillende malen in Frankrijk voorkomt. Bij GRÖHLER (*Franz. Ortsn.*, 1, 220) vindt men namelijk niet minder dan vier plaatsen die dezen naam dragen: Rosny-sous-Bois, Rosny-sur-Seine, Rosnay (Aube) (1), en Rosnay (Marne) waarvoor Gallo-Romaansche namen *Rodonaicum*, resp. *Rodenaium* bekend zijn. Al deze namen kan men nu toch bezwaarlijk van een riviernaam *Ronne*, die een ouder *Rhodanus* of *Rodena zou veronderstellen, gaan afleiden!

Om al deze redenen lijkt het ons zeer onwaarschijnlijk dat er tusschen *Ronse* en *Ronne* een grooter verband zou bestaan dan een zuiver toevallige overeenkomst in klank.

Bij *Hrodnace* heeft CARNOY (*Dict. étym.*, 498) ook gedacht aan een Gallo-Romaansche afleiding van den Germaanschen persoonsnaam *Hródo*; in FÖRSTEMANN'S *Na-*

(1) Dat Rosnay (Aube) niet hierbij kan worden gerekend heeft W. KASPER'S (*Nordfranz. Ortsn.*, 153 en 279) aangetoond.

menbuch (I, 885) wordt echter ook uitdrukkelijk gezegd : „Westfränkisch und sächsisch sind diese namen unbeliebt, häufig dagegen hessisch, alamannisch und bairisch.... Als grundwort begegnet unser stamm nicht häufig..., und ist kaum vor sec. 8 nachzuweisen.” CARNOY's voorkeur gaat echter, zooals men kan verwachten, naar de afleiding van *Ronse* uit den naam van de beek. Mijn bezwaren tegen deze interpretatie heb ik hierboven uiteengezet. Verder neemt CARNOY voor de beide namen, fr. *Renaix* en ndl. *Ronse* verschillende Romaansche prototypes aan ; de eerste zou namelijk op *Rodenacius < *mansus* >, de tweede op *Rodenacia < *villa* > teruggaan. Aannemelijker lijkt het ons om met MANSION (zie *O.-G. N.*, 121) de Nederlandsche en de Fransche benamingen te beschouwen als de Germaansche (d. w. z. met Germaansche betoning), resp. de Romaansche ontwikkeling van een en denzelfden Gallo-Romaanschen naam. Tegenover *Ronse* : *Renaix* staat *Schorisse* : *Escornaix*, insgelijks met *-acae* als uitgang van het prototype en met precies dezelfde ontwikkeling eenerzijds volgens de Germaansche, anderzijds volgens de Romaansche betoning.

Tenslotte nog een paar opmerkingen bij de uiteenzetting van MANSION. Zijn verklaring als zou *Ronse* tot een grondvorm *Ruténācae* (nom. pl. — „gen. pl.” in *O.-G. N.*, 121 is natuurlijk een lapsus — of loc. sing. fem.), d. i. „het Rodez'sche klooster” (door den H. Amandus naar zijn geboorteplaats of naar die van een zijner medewerkers genoemd) zou zijn terug te leiden is aannemelijk. Dit zou dan beteekenen dat *Ronse* een koloniale Gallo-Romaansche naam is uit het begin der VIIe eeuw ; hij zou dus niet tot het eigenlijke „Keltisch bezinksel” van onze taal behooren.

Met B. KRUSCH zou men echter kunnen twijfelen of de overlevering aangaande de stichting door Amandus van

Blandinium, Leuze en Ronse wel betrouwbaar is. Dit zou, zooals MANSION heeft opgemerkt (*Aanvullingen*, XXIV), van relatief weinig belang zijn, daar de stichting in elk geval van Elnone, zelf door Amandus gegrondvest, zal uitgegaan zijn. Of dit inderdaad zoo is geweest kan ik niet uitmaken; mocht dit echter niet het geval zijn, dan zou Ronse wel degelijk een Keltisch, of beter Gallo-Romaansch bezinsel kunnen zijn, dat dan natuurlijk ouder dan de VIIe eeuw moet wezen. Dit laatste is blijkbaar ook de meening van A. VINCENT; hij ziet in *Ruténācae den naam *Ruténus*, oorspronkelijk den naam van een Keltisch (of Ligurisch?) volk, waarvan de Keltische personennamen *Rutius*, *Rutanus* zijn afgeleid („probablement *Rutenus, nom de peuple devenu nom d'homme”, *Les noms de lieux de la Belgique*, 68 (1927) (1).

Deze laatste veronderstelling hoeft ons niet te bevreemden, immers de namen van drie aan Ronse grenzende gemeenten wijzen insgelijks in de richting van een Gallo-Romaansch relict. Het zijn namelijk de gemeenten Zulzeke (2) ten Noorden, Schorisse ten Noord-Oosten en het Waalsche (met sterke Vlaamsche inwijking) Rozenaken, fr. Russeignies ten Westen.

Wat Zulzeke betreft, van de twee verklaringen die CARNOY in *Verst. Vl. Acad.*, 1933, 21 van dezen plaatsnaam gaf is de eerste, namelijk *Sulpiciacum absoluut onmogelijk, en de tweede kelt. *saul-is-acom „huis bij de vuile beek” niet alleen weinig fraai maar ook erg onwaarschijnlijk. Reeds in 1927 gaf DASSONVILLE in *Biekorf*, 33,8 een in alle opzichten bevredigende etymologie van dezen naam: „Sulsike (O.-Vl.) zal wel de voortzetting

(1) Verg. GRÖHLER, *Franz. Ortsn.*, 1, 73 en zie bij SCHULZE W., *Zur Geschichte lat. Eigennamen* de namen *Ruten(i)us*, *Rotenius* (blz. 222).

(2) Deze spelling, thans de officieele, lijkt ons gezien de volksuitspraak *Zulzik*, niet erg gelukkig.

zijn van een ouder *Sulsiacum (-us, -a, -um), afgeleid van het gentilicium *Sulcius*, voorkomende bij Horatius (1). Van dergelijke namen mag men altijd de weergade in Frankrijk, waar duizenden -iacu-namen te vinden zijn, verwachten. Vgl. *Soucy* (Aisne et Yonne), in 't Oosten *Soussey* (Côte-d'or), ook wel *Soucia* (Jura). Niet zelden wisselt u af met ou. Men mag dus hier bijvoegen: *Suxy* (Luxemb.), *Sucy-en-Brie* (Seine-et-Oise), in 't Zuiden *Sussac* (2) (Haute-Vienne)."

Voor Schorisse (fr. *Escornaix* is in onbruik geraakt) moeten wij evenals bij *Ronse* van een uitgang -acae uitgaan. VINCENT (o. c., 63), blijkbaar in navolging van W. KASPERS, *Nordfranz. Ortsn.*, 163 (*Sigournay*: *Secorinacum), leidt dezen plaatsnaam af van den Latijnschen persoonsnaam *Secorinus*, zoodat wij een grondvorm *Secorinacae zouden krijgen. *Schorisse* kan echter ook worden vergeleken met den Zuidfranschen plaatsnaam *Chourgnac* die a^o 573 *Scauriniacum* en a^o 1025 *Eschaurniac* genoemd wordt; dezen Franschen plaatsnaam verklaart P. SKOK (o. c., 198) uit den naam *Scaurinius die bij den Keltischen persoonsnaam *Scaurus* hoort. Voor *Schorisse* zouden wij eenzelfde afleiding willen voorstellen; *Eschorinacum* dat in 1365 als naam van *Chourgnac* voorkomt, zou bij ons *Escornaix* zeer goed passen. Voor het Vlaamsche dorp echter moeten wij van *Scaurinacae (niet -iacae) en niet van een -acum-vorm uitgaan. Een oude vorm

(1) Zie thans ook CARNOY (*Dict. étym.*, 660), wiens voorliefde natuurlijk gaat naar een afleiding van *sulcus* „voor”. De oudste aldaar opgegeven vindplaats dateert van 1560; reeds in 1365 echter wordt *Sulseke* aangetroffen (zie A. BOTERDAELE, *Nos Ardennes flamandes*, 95; Gent, 1912).

(2) Bij P. SKOK, *Südfranz. Ortsn.* vonden wij alleen den plaatsnaam *Sissac* in de Haute-Vienne; deze gaat echter op den persoonsnaam *Siscius* terug. Wanneer „z u l-, onzekere oorsprong” als bestanddeel van de Vlaamsche toponymie slechts op *Zulzeke* steunt, kan het in MANSION's *Bestandd. Vl. Plaatsen* gerust worden geschrappt.

Scornece (a^o 1145; MANSION, *Bestandd. Vl. Plaatsn.*, 143) is voor de etymologie en voor de uitspraak [skórne(t)se] die wellicht ± 1000 zal hebben gegolden zeer belangrijk; vergelijk daarmee den Romaanschen vorm *Scornai* (a^o 1118; VINCENT, *o. c.*, 63). De vormen *Scors* (J. VAN HEELU, *Rymkronyk*, v. 7645; a^o 1288-1294) en *Schoorse* (a^o 1376; VINCENT, *o. c.*, 63) toonen reeds het wegvallen van de *n* tengevolge van den sterken klemtoon van de eerste lettergreep; met deze oude vormen stemt de huidige conservatieve officieele spelling overeen. De tegenwoordige volksuitspraak [sxy:sə] is ongetwijfeld veel ouder dan de bronnen laten vermoeden, althans wat betreft het wegvallen van de *r* voor de *s*; dit verschijnsel immers zien wij in het Zuid-oostvlaamsch reeds in de spelling *Vloesbergh* (a^o 1300; TEIRLINCK, *Topon. v. d. Rein.*, 62-63). De dóor ons voorgestelde afleiding verdient wellicht de voorkeur boven die van VINCENT wegens de scherplange *o* die in den Nederlandschen naam van het dorp voorkomt. In dit geval is de (officieele) spelling van VAN DE WIJER onjuist; althans indien men zich consequent aan DE VRIES en TE WINKEL wil houden zou men *Schoorisse* moeten schrijven (1).

Rozenaken is een van die vierlettergrepige plaatsnamen die door hun uitgang *-aken* getuigenis afleggen voor „een ongestoorde klankwettige ontwikkeling (*O.-G. N.*, 218). Het is een plaatsnaam van hetzelfde type als *Montenaken*,

(1) De afleiding „*Scornece*, van kelt. *Scornacon. (*ex-Cornacon), Holder” bij MANSION, *Bestandd. Vl. Plaatsn.*, 148 is etymologische „Spiekeri”. Niet zeer waarschijnlijk lijkt mij de gissing van CARNOY (*Dict. étym.*, 521), die in het eerste lid frank. *screona „hol” wil zien, evenmin als die van PETRI (*Germ. Volks-erbe*, 90) die, in navolging van MANSION (*Bestandd. Vl. Plaatsn.*, 143), den naam van onl. *skur, mnl. *schor* „niet ingedijkte grond” wil afleiden. De oorspronkelijke *n* in oude vormen als *Scornece* en *Scornai* maakt de gelijkstelling met *Xhoris* (aan de Ourthe), waar reeds in de 10de eeuw geen spoor van *n* te ontdekken is (a^o 902 : *Scuritias*) onmogelijk (zie GAMILLSCHEG, *Germ. Siedlung*, 106).

waarvóór in de XIIIe eeuw de Fransche benaming *Montaigney* is opgeteekend (CARNOY, *Dict. étym.*, 396), verg. *Montagné* in Wallonië en *Montigny* in Lotharingen (W. KASPERS, in *ZONF.*, 12, 1936, 208). De Fransche vorm *Russeignies* wijst er intusschen op dat wij hier van een *-iaco*-achtervoegsel moeten uitgaan, en dat *Rocenaka* (a^o 1001) slechts een verkeerde latinisatie is, wat KURTH (*Front. Ling.*, 1, 469) trouwens reeds had opgemerkt. *Rozenaken* is te vergelijken met den Zuidfranschen plaatsnaam *Roussenac*, die P. SKOK (*o. c.*, 128) afleidt van een persoonsnaam *Roscenus (zelf van den Romeinschen plaatsnaam *Roscius*).

Identisch of zeer verwant met *Rozenaken* : *Russeignies* zijn de Fransche plaatsnamen *Roussigny*, *Rossigneux*, *Rossignier* die van *Rossinius, *Roscinius worden afgeleid (zie W. KASPERS, *Nordfranz. Orstn.*, 152). Voor *Rozenaken* zal men wellicht best van *Roscenius uitgaan. De afleiding van MANSION (*Bestandd. Vl. Plaatsn.*, 138), namelijk van den mansnaam *Hród-sa*, en zijn interpretatie *Rotsen-hake* „zandplaat”, lijkt mij niet erg gelukkig. Met *rots* is deze naam in de volksetymologie nooit geassocieerd geweest, hoogstens met *roos*.

Uit dit alles blijkt dat wij den naam van Ronse best als een Gallo-Romaanschen naam mogen opvatten. De Nederlandsche naam van de stad is van belang, omdat hij er op wijst dat wij hier niet zooals bij de *-ik*-namen van een *-aco*-suffix zonder meer kunnen uitgaan, maar dat wij een uitgang *-ace* moeten vooropstellen. Daarop wijst wellicht ook de eind-*s* die wij, als reductie van *ts*, in *Rosnays*, de oudste Fransche benaming vinden. In zooverre kan men dus wat den eerder vermelden plaatsnaam *Rosnay* in Frankrijk betreft niet van „dezelfde klankontwikkeling” (*O.-G. N.*, 121) spreken. Ware, zooals voor *Rosnay* (Marne), de grondvorm van *Rosnays* : *Ronse* geweest

*Rutenacum, *Runnácum, dan zou de Nederlandsche naam van Ronse thans *Ronnik hebben geluid.

Leiden.

P. S. In zijn oorspronkelijken vorm werd dit artikel op het einde van 1939 opgesteld ; in April 1940, na het verschijnen van CARNOY's *Dict. étym.* (2e deel), werd het gedeeltelijk bijgewerkt.
